

سوره الفاتحه

1950.1

باسمه تعالی

مجتمع علوم انسانی
دانشکده زبان و ادبیات
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
زبان و ادبیات فارسی

نوآوری فرخی سیستانی در تصویر آفرینی

استاد راهنما:

دکتر محمدعلی صادقیان

استاد مشاور:

دکتر سید محمود الهام بخش

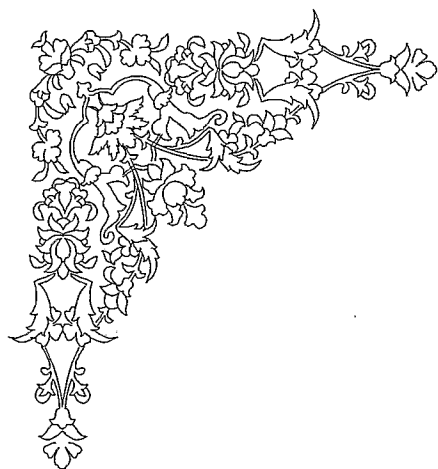
پژوهش و نگارش:

محمد محمدی

۱۳۸۷ / ۹ / ۲۳

اسفندماه ۱۳۸۶

۱۰۵۴۹۱

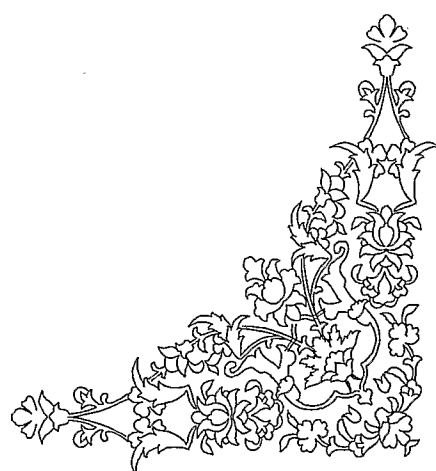
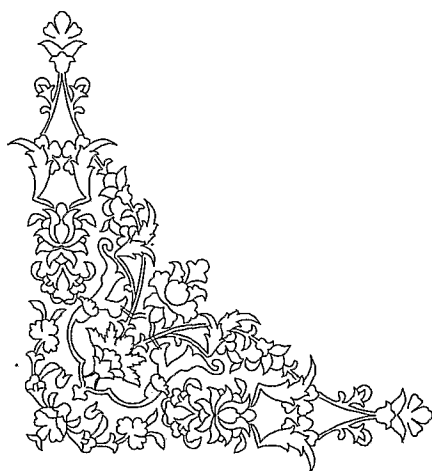

تقدیم نامہ:

تقدیم بہ تمام ستارگان آسمان زندگی ام

بہ ویژه آن دو خورشید درخشان

پدر و مادر عزیزم

سپاس نامه:

خدایا ز شکر زبانه کام یافت ز نام تو هر نامه ای نام یافت
پیش از هر چیز و هر کس ، خداوندی را سپاس می گویم که سخنوران از ستودن او عاجزند
و حسابگران از شمارش نعمت های او ناتوان . خداوندی که افکار ژرف اندیش نیز به کنه ذات او
نخواهند رسید . آنکه ابتدا و انتهای هر چیزی است بدون آنکه ابتدا و انتهای داشته باشد .
پروردگاری که انجام تمام امور به مشیت او وابسته است و بی اراده و خواست او ، هیچ امری تحقق
نمی پذیرد .

پس از خداوند ، پدر و مادر خود را سپاس می گویم که در تمام لحظات زندگی همیشه
پشتیبان و حامی من بودند و اگر حمایت های بی دریغ ایشان نبود، هیچ گاه نمی توانستم در
زمینه تحصیل پیشرفتی داشته باشم .

پس از پدر و مادر ، معلمان و استادان خود را سپاس می گویم که همیشه دلسوزانه در
تعلیم و تربیت این جانب از هیچ کوششی فروگذار نکردند . البته در اینجا جا دارد که از تمام
معلمان و استادان و تمام کسانی که از همان ابتدا تا همین دوره حاضر در تعلیم و تربیت این
جانب کوشیدند، یکی یاد کنم و از همه آنها تشکر و قدردانی نمایم . اما با این حال چه کنم
که مجال سخن تنگ است و توان آن از عهده بنده حقیر خارج . بنابراین به یادکرد چند تن از
استادان دوره حاضر اکتفا می کنم .

اولین شخصیتی که باید از او یاد کنم ، استاد فرهیخته ، دکتر محمد علی صادقیان است که
زحمت راهنمایی این پایان نامه بر عهده این عزیز بزرگوار بوده است . کسی که بی همراهی و
راهنمایی او هیچ گاه این پایان نامه سامانی بدین گونه نمی پذیرفت .

بعد از استاد راهنما ، باید از استاد مشاور عزیز ، دکتر سید محمود الهام بخش تشکر کنم که
همیشه با نظرات صائب خود ، بنده را در ادامه این پایان نامه یاری فرمودند .

در پایان نیز از دیگر استادان برجسته این دانشگاه چون دکتر ملک ثابت ، دکتر جلالی
پندری ، دکتر بهداد و .... که از خرمن علم آنها بهره ها گرفتم سپاسگزاری و تشکر می کنم .

صور تجلسه دفاعیه پایان نامه دانشجوی دوره
کارشناسی ارشد

شناسه: ب/اک/۳۱

جلسه دفاعیه پایان نامه تحصیلی آقای محمد محمدی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته /

گرایش: زبان و ادبیات فارسی

تحت عنوان: نوآوری فرخی سیستانی در تصویر آفرینی

و تعداد واحد: ۴ در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۰ با حضور اعضای هیأت داوران (به شرح ذیل) تشکیل گردید.

پس از ارزیابی توسط هیأت داوران، پایان نامه با نمره: به عدد ..... ۱۰۰/۱۷/۵۰ به حروف

هجده و پنج درصد و درجه ..... عالی ..... مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء

نام و نام خانوادگی

عنوان

دکتر محمدعلی صادقیان

استاد/ استادان راهنما:

دکتر سید محمود الهام بخش

استاد/ استادان مشاور

دکتر محمد کاظم کهدویی

متخصص و صاحب نظر داخلی:

دکتر مرتضی فلاح

متخصص و صاحب نظر داخلی:

نماینده تحصیلات تکمیلی دانشگاه (ناظر)

نام و نام خانوادگی: دکتر محمدعلی فیض پور

امضاء:

چکیده :

فرخی سیستانی از بزرگ ترین شاعران ادب فارسی است که در اواخر سده چهارم و اوایل سده پنجم هجری می زیست . او شاعری توانمند و آشنا با ظرایف شعری است . زبان شعری او با وجود سادگی و دور بودن از تکلف ، از تمام معیارهای بیان ادبی برخوردار است و از این رو ست که قدما شعر او را به صفت « سهل و ممتنع » ستوده اند و پسینیان نیز گاه گاه تغزلات او را با غزلیات لطیف سعدی برابر نهاده اند .

به طور کلی در این پایان نامه سعی بر آن است تا شعر این شاعر بزرگ را از منظر تصویر آفرینی و نوآوری در تصاویر شعری مورد بررسی و کنکاش قرار دهیم . بنابراین تمام فصول این پایان نامه بر مبنای این محور اصلی شکل گرفته است .

این پایان نامه مشتمل بر هفت فصل است : فصل اول آن به کلیات و مبادی تحقیق اختصاص دارد و دارای بخشهایی چون تعریف موضوع ، اهداف ، کاربرد نتایج تحقیق ، کلمات کلیدی ، سؤالات پژوهشی ، روش تحقیق و سابقه تحقیق است .

از مهمترین بخش های این فصل سؤالات پژوهشی و اهداف مطرح شده در آن است که در فصول بعدی به فراخور هر بحث مورد پاسخگویی قرار گرفته و تحقق یافته اند.

فصل دوم این پایان نامه ، مروری گذرا بر زندگی ، آثار و شعر فرخی سیستانی است . فصل سوم به بررسی خیال (تصویر) و عناصر سازنده آن در زبان اختصاص دارد . در فصل چهارم ، شیوه تصویر گری فرخی سیستانی و نوآوری های او در خلق تصاویر شعری مورد بررسی قرار گرفته است . فصل پنجم این پایان نامه ، نگرشی موضوعی در تصاویر دیوان فرخی و برپایه عناصر خاصی چون تشبیه ، استعاره و صفت است . فصل ششم این پایان نامه به بررسی ساختاری عناصر خیال انگیز در علم بیان و فصل هفتم به بررسی عناصر خیال انگیز در علم بدیع اختصاص دارد .

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: مبادی تحقیق

- تعریف موضوع (تعریف مساله، هدف از اجراء و کاربرد نتایج تحقیق)..... ۲
- کلمات کلیدی (فارسی و انگلیسی)..... ۳
- فرضیات یا سئوالات پژوهشی ۳
- روش تحقیق (مخصوص علوم انسانی و هنر و معماری)..... ۳
- سابقه تحقیق ۴

فصل دوم: مروری بر احوال و اشعار فرخی سیستانی

- دور نمایی از زندگی فرخی سیستانی ۷
- اخلاق و خصال فرخی ۱۱
- ممدوحان فرخی ۱۳
- شعرای معاصر فرخی..... ۱۴
- آثار فرخی..... ۱۴
- ویژگی های شعر فرخی ۱۶
- زبان شعری فرخی..... ۲۰
- موسیقی شعر فرخی..... ۲۲
- دیدگاهها ۲۶

فصل سوم: بحثی راجع به خیال و تصویر و عناصر سازندهی آن در زبان

- اهمیت عنصر خیال (تصویر) در شعر ۳۱
- تعریف خیال و تصویر، تقسیم بندی، عناصر سازندهی تصویر و..... ۳۳

- علم بلاغت ۴۱
- عناصر خیال انگیز در علم بیان ۴۳
- عناصر خیال انگیز در علم بدیع ۴۴

فصل چهارم: شیوهی تصویرگری فرخی سیستانی

- توصیفات یا تصاویر گسترش یافته و انواع آن در شعر فرخی سیستانی ۴۶
- توصیف مظاهر طبیعت و عناصر جهان مادی ۴۷
- توصیفات عاطفی ۵۳
- توصیفات ستایشی ۶۳
- محور عمودی و محور افقی خیال (تصویر) در دیوان فرخی سیستانی ۶۶
- هماهنگی تصاویر در دیوان فرخی ۶۹
- رنگ اشرافی در تصاویر فرخی ۷۰
- رنگ سپاهی تصاویر در اشعار فرخی سیستانی ۷۳
- رنگ مذهبی تصاویر در دیوان فرخی ۷۸
- نقش کم رنگ علوم زمانه در تصویرسازیهای فرخی ۸۰
- خوار شدن اساطیر ایرانی در تصاویر دیوان فرخی ۸۴
- تصاویر ایستا و پویا در شعر فرخی ۸۶
- تأثیرپذیری فرخی از تصاویر شعری شاعران عرب ۸۹
- تصاویر ابتکاری فرخی ۹۳
- مهمترین عناصر تصویرآفرین در شعر فرخی از نظر بسامد ۹۹
- نتیجه‌ی کلی در پایان این مبحث ۱۰۰

فصل پنجم: نگرشی موضوعی در تصاویر شعری دیوان فرخی سیستانی

- مقدمه فصل ۱۰۲

- الف- بررسی تشبیهات، استعارات و صفات در توصیفات فرخی از طبیعت..... ۱۰۷
- ۱- مظاهر و عناصر طبیعت در تصاویر شعری فرخی ۱۰۷
- ابر و مظاهر آن ۱۰۸
- آسمان ۱۱۰
- ستارگان ۱۱۱
- سحرگاهان، روز و شب ۱۱۳
- دریا، آبگیر، جویبار، آب، برف، باران ۱۱۳
- مرغزار، زمین، دشت، کوهسار، باغ و بستان ۱۱۵
- درختان ۱۱۷
- شکوفه ها، گلها، سبزه ها و گیاهان ۱۲۰
- میوه ها ۱۲۷
- پرندهگان و حیوانات ۱۲۸
- ۲- عناصر و مصنوعات دست بشر در تصاویر شعری فرخی ۱۲۹
- ب- بررسی تشبیهات، استعارات و صفات در توصیفات عاطفی فرخی ۱۳۳
- ۱- معشوق و جمال او در تصاویر شعری فرخی ۱۳۳
- وصف معشوق ۱۳۴
- جمال معشوق، اندام ها و اعضای بدن و ۱۳۸
- ۲- عاشق در تصاویر شعری فرخی ۱۵۳
- ج- بررسی تشبیهات، استعارات و صفات در توصیفات ستایشی فرخی ۱۵۷
- ۱- توصیف ممدوحان و سپاهیان و سایر متعلقات آنها ۱۵۸
- وصف ممدوح ۱۵۸
- وصف اندام و اعضا و صفات و دیگر متعلقات ممدوح ۱۶۱

- ۱۶۵ ..... وصف لشکریان ممدوح
- ۱۶۶ ..... وصف سلاح ها و آلات جنگ و شکار و اسبان جنگی ممدوح
- ۱۶۸ ..... وصف کاخ ها و سراها و نشستگاههای ممدوح
- ۱۶۹ ..... مدایح و اشعار ستایشی
- ۱۷۰ ..... ۲- توصیف دشمنان ممدوح، لشکریان و ...

فصل ششم: بررسی ساختاری عناصر خیال انگیز بیانی در اشعار فرخی سیستانی

- ۱۷۴ ..... علم بیان
- ۱۷۵ ..... الف - تشبیه
- ۱۸۲ ..... تشبیه مجمل ، مفصل ، مؤکد ، مرسل و بلیغ
- ۱۸۵ ..... تشبیه از نظر حسی و عقلی بودن طرفین آن
- ۱۸۸ ..... ۱- تشبیه حسی به حسی
- ۱۸۸ ..... ۲- تشبیه عقلی به عقلی
- ۱۸۹ ..... ۳- تشبیه عقلی به حسی
- ۱۸۹ ..... ۴- تشبیه حسی به عقلی
- ۱۹۰ ..... تشبیه خیالی
- ۱۹۰ ..... تشبیه وهمی
- ۱۹۰ ..... تشبیه مفرد و تشبیه مرکب
- ۱۹۱ ..... تشبیه مفرد به مفرد
- ۱۹۱ ..... تشبیه مرکب به مرکب
- ۱۹۲ ..... تشبیه مفرد به مرکب
- ۱۹۴ ..... تشبیه مرکب به مفرد
- ۱۹۴ ..... تشبیه مقید و غیر مقید

- تمثیل، تشبیه تمثیل و ارسال المثل ۱۹۵
- انواع تشبیه از نظر تعدد طرفین ۲۰۴
- تشبیه ملفوف ۲۰۴
- تشبیه مفروق ۲۰۶
- تشبیه جمع ۲۰۷
- تشبیه تسویه ۲۰۸
- وجه شبه تحقیقی و تخیلی ۲۱۰
- وجه شبه مفرد، متعدد و مرکب ۲۱۲
- تشبیه « قریب و مبتذل » و تشبیه « بعید و غریب » ۲۱۳
- ۱- تشبیه قریب ۲۱۴
- ۲- تشبیه بعید قریب ۲۱۴
- انواع دیگر تشبیه ۲۱۵
- ۱- تشبیه مشروط ۲۱۵
- ۲- تشبیه تفضیل ۲۱۶
- ۳- تشبیه مضمحل ۲۱۸
- ۴- تشبیه معکوس یا مقلوب ۲۲۱
- ۵- جابجایی مشبه و مشبه به (نوعی تشبیه مقلوب) ۲۲۲
- ۶- تشبیه حماسی ۲۲۳
- ۷- تشبیه سمبلیک ۲۲۴
- ۸- تشبیه تلمیحی ۲۲۵
- ۹- تشبیه موقوف المعانی ۲۲۶
- ب- مجاز ۲۲۷

- انواع مجاز ۲۲۹
- مجاز مرسل ۲۳۰
- ۱- علاقة جزئيت ۲۳۱
- ۲- علاقة كليت ۲۳۳
- ۳- علاقة حاليت ۲۳۳
- ۴- علاقة محليت ۲۳۴
- ۵- علاقة ماكان ۲۳۶
- ۶- علاقة مايكون ۲۳۶
- ۷- علاقة عموم ۲۳۷
- ۸- علاقة خصوص ۲۳۸
- ۹- علاقة جنس ۲۳۹
- ۱۰- علاقة آليت ۲۴۰
- ۱۱- علاقة سببيت ۲۴۲
- ۱۲- علاقة مسببيت ۲۴۵
- ۱۳- علاقة لازميت ۲۴۵
- ۱۴- علاقة ملزوميت ۲۴۵
- ۱۵- علاقة مجاورت ۲۴۶
- ۱۶- علاقة خویشاوندی ۲۴۷
- ۱۷- علاقة غلبه ۲۴۷
- ۱۸- علاقة صفت وموصوف يا مضاف و مضاف اليه ۲۴۷
- ۱۹- علاقة تضاد ۲۵۰
- مجاز عقلي ۲۵۰

- ۲۵۱ ..... ۱- اسناد فعل به زمان
- ۲۵۲ ..... ۲- اسناد فعل به مکان
- ۲۵۲ ..... ۳- اسناد فعل به سبب
- ۲۵۴ ..... ج- استعاره
- ۲۵۶ ..... استعاره مصرحه
- ۲۶۰ ..... انواع استعاره مصرحه (آشکار)
- ۲۶۰ ..... ۱- استعاره مطلقه
- ۲۶۱ ..... ۲- استعاره مرشحه
- ۲۶۲ ..... ۳- استعاره مجردة
- ۲۶۴ ..... استعاره مکنیه
- ۲۶۵ ..... تشخیص
- ۲۶۹ ..... آنمیسم یا جاندار انگاری
- ۲۷۲ ..... استعاره تبعیه
- ۲۷۵ ..... استعاره قریب و بعید
- ۲۷۵ ..... استعاره قریب
- ۲۷۶ ..... استعاره بعید
- ۲۷۷ ..... استعاره مرکب یا تثنیه
- ۲۷۹ ..... استعاره تهکمیة
- ۲۸۰ ..... د- کنایه
- ۲۸۲ ..... انواع کنایه
- ۲۸۲ ..... ۱- کنایه از موصوف
- ۲۸۳ ..... ۲- کنایه از صفت

۲۸۴	۳- کنایه از فعل
۲۸۶	انواع دیگر کنایه
۲۸۶	۱- تلویح
۲۸۶	۲- رمز
۲۸۷	۳- تعریض
۲۸۸	۴- ایما
۲۸۹	کنایه قریب و بعید
۲۸۹	۱- کنایه قریب
۲۹۰	۲- کنایه بعید
۲۹۸	ه- سمبل
۲۹۸	۱- سمبل های قراردادی یا عمومی
۲۹۹	۲- سمبل های خصوصی یا شخصی
۳۰۳	نشانه
۳۰۴	و- اسطوره
۳۰۸	۱- موجودات افسانه ای و اسطوره ای
۳۰۸	۲- شخصیت های اسطوره ای
۳۱۱	۳- اسطوره های غنایی
۳۱۱	ز- آرکی تایپ
۳۱۴	صورت مثالی
۳۱۵	ح- صفات خیال انگیز

فصل هفتم: بررسی عناصر خیال انگیز بدیعی در دیوان فرخی سیستانی

۳۲۰	مقدمه فصل
-----	-----------

٣٢٤	..... جناس تام
٣٢٤	..... الف - جناس مماثل
٣٢٤	..... ب- جناس مستوفى
٣٢٧	..... لف و نشر
٣٢٧	..... الف - لف و نشر مرتب
٣٢٨	..... ب- لف و نشر مشوش
٣٢٩	..... تقسيم
٣٣٠	..... التفات
٣٣١	..... رجوع
٣٣٣	..... مبالغه و اغراق
٣٣٣	..... تبليغ
٣٣٣	..... اغراق
٣٣٤	..... غلو
٣٣٤	..... حسن السؤال و طلب المجاوره
٣٣٧	..... حسن تخلص
٣٣٨	..... تلميح
٣٤٤	..... ارسال المثل
٣٥١	..... حس آميزى
٣٥٤	..... حسن تعليل
٣٥٧	..... تجاهل العارف
٣٥٩	..... اسلوب الحكيم
٣٦٠	..... استخدام

۳۶۴	ایهام
۳۶۸	ایهام گونه گون خوانی (شبه ایهام)
۳۷۱	ایهام تناسب
۳۸۳	ایهام تضاد
۳۸۷	ایهام ترجمه
۳۸۹	ایهام جناس (تبادر)
۳۹۱	چند آرایه خیال انگیز دیگر
۳۹۱	۱- تجرید
۳۹۱	۲- مدح شیه به ذم
۳۹۲	۳- پارادوکس
۳۹۲	۴- مشاکله
۳۹۴	مشخصات مراجع
۳۹۴	الف - فارسی و عربی
۴۰۰	ب- انگلیسی

فصل اول:
مبادی تحقیق

تعریف موضوع (تعریف مساله، هدف از اجراء و کاربرد نتایج تحقیق):

یکی از انواع شعر فارسی از نظر مضمون و لحن، شعر غنایی است که از احساسات و عواطف شاعر و تعلقات و انفعالات درونی او سرچشمه می‌گیرد و شامل موضوع‌هایی از قبیل وصف طبیعت، توصیف عشق، شکایت و نگرانی از زندگی، مدح، هجو و ... می‌شود. این نوع شعر در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم هجری در ایران شکل گرفت و در این دوران استادانی بزرگ نظیر رودکی، منوچهری، فرخی و عنصری ظهور کردند. (دزفولیان، ۱۳۷۶، ص ۷) یکی از این شاعران برجسته که شعرای بعدی درزمینه مضامین، تصاویر شعری و زبان از او تأثیر پذیرفته‌اند فرخی سیستانی است.

منتقدان قدیم و جدید عموماً، «خیال» و «تصویر» را جوهر اصلی شعر و کلام شاعرانه دانسته‌اند. از دیدگاه زیبایی‌شناسی، تخیل و تصویرگری تلاشی است که ذهن شاعر به کار می‌گیرد تا میان اجزای طبیعت، پیوندی نو و بدیع بیافریند. این بازآفرینی و تصویرسازی بواسطه عناصر خاصی نظیر: تشبیه، استعاره، کنایه و... صورت می‌گیرد. (براهنی، ۱۳۷۱، صص ۱۱۳-۱۲۵) در این پایان‌نامه سعی خواهد شد که پس از معرفی اجمالی شاعر و خصوصیات زبانی، موسیقایی، ادبی و فکری شعر او، تصاویر شعری شاعر از دو دیدگاه موضوعی و ساختاری بررسی شود.

از مهمترین اهدافی که در اجرای این رساله مورد توجه قرار گرفته است می‌توان به شناسایی نوآوریهای شاعر در خلق تصاویر شعری، بررسی و تقسیم‌بندی موضوعاتی که بیشتر تصاویر پیرامون آن شکل گرفته است و ارائه انواع آن تصاویر، شناخت میزان استفاده شاعر از برخی عناصر خیال‌ساز زبان و ... اشاره کرد.

از نظر کاربرد نتایج تحقیق، این پژوهش و پژوهش‌های مشابه آن می‌توانند ما را در شناخت آفرینندگان اولیه تصاویر شعری یاری کنند و همچنین می‌توانند معیاری برای شناخت

میزان ذوق هنری و قدرت تخیل شاعران به دست دهند تا ارزیابی میزان تأثیر پذیری یک شاعر از شاعران پیش از خود و تأثیرگذاری او بر شاعران بعد از خود میسر گردد.

کلمات کلیدی (فارسی و انگلیسی):

کلمات کلیدی به فارسی: فرخی سیستانی، شعر فارسی قرن ۵، تشبیه، استعاره، بدیع.

Key words: Farrukhi –e Sistani, Persian poetry of fifth century

À.H., Simile, Metaphor, Rhetorics

فرضیات یا سئوالات پژوهشی:

- ۱- فرخی سیستانی در آفرینش تصاویر شعری خود چه نوآوری‌هایی دارد؟
- ۲- ارتباط موضوع‌ها و تصاویر شعری فرخی چگونه است؟
- ۳- میزان کاربرد بعضی از عناصر صور خیال در شعر فرخی سیستانی چگونه است؟

روش تحقیق (مخصوص علوم انسانی و هنر و معماری):

این تحقیق از نوع بنیادی است و بررسی آن به شیوه توصیفی-تحلیلی صورت می‌گیرد. بدین ترتیب که پس از مطالعه کتابهای مربوط به علم بیان و بدیع و یادداشت برداری از آنها و استخراج مثالهای مورد نظر از دیوان فرخی سیستانی و دسته بندی این عناصر، به تحلیل و بررسی آنها پرداخته خواهد شد.

سابقه تحقیق :

اولین و ساده ترین شرحی که در احوال فرخی سیستانی نگاشته اند از نظامی عروضی و در کتاب چهار مقاله (به تصحیح علامه محمد قزوینی ، ۱۳۸۰ هـ . ش) است. بعد از او کسان دیگری مانند محمدعوفی در لباب الالباب (به تصحیح ادوارد براون و با مقدمه و تعلیقات محمدقزوینی، ۱۳۶۱ هـ.ش)، دولت‌شاه سمرقندی در تذکره الشعرا (به تصحیح ادوارد براون، ۱۳۸۲ هـ.ش)، رضاقلی خان هدایت در مجمع الفصحا (به کوشش مظاهر مصفا، ۱۳۳۶ هـ.ش)، امین احمد رازی در تذکره هفت اقلیم (به تصحیح سید محمد رضا طاهری، ۱۳۷۸ هـ .ش) و... به اختصار به شرح و احوال و زندگی او پرداخته اند. در دوره معاصر نیز کتابهای ارزشمندی درباره فرخی به رشته تحریر درآمده است که از مهمترین و کاملترین آنها کتابی است با نام «فرخی سیستانی» (بحثی در شرح احوال و روزگار و شعر او) تألیف دکتر غلامحسین یوسفی (۱۳۴۱ هـ . ش)

در زمینه تصویر سازی و بررسی عناصر خیال انگیز زبان نیز از دیرباز آثاری تألیف شده است که تحت عنوان کتابهای بلاغی معرفی می شوند. از مهمترین کتابهای قدیمی بلاغی می توان به ترجمان البلاغه از محمد بن عمر رادویانی (به تصحیح احمد آتش، ۱۳۶۲ هـ . ش)، حدائق السحر فی دقائق الشعر از رشید الدین وطواط (به تصحیح عباس اقبال، ۱۳۶۲ هـ . ش)، المعجم فی معاییر اشعار العجم از شمس الدین محمد بن قیس رازی (به تصحیح محمد قزوینی، ۱۳۶۶ هـ.ش)، بدایع الافکار فی صنایع الاشعار از میرزا حسین واعظ کاشفی سبزواری (به کوشش رحیم مسلما نقلیف، ویراسته و گزارده میرجلال الدین کزازی، ۱۳۶۹ هـ . ش) اشاره کرد و از آثار جدید می توان کتابهای معالم البلاغه از خلیل رجایی (۱۳۴۰ هـ . ش)، فنون بلاغت و صناعات ادبی از جلال الدین همایی (۱۳۷۷ هـ . ش)، دو کتاب بیان (۱۳۷۰ هـ . ش) و نگاهی تازه به بدیع (۱۳۶۸ هـ . ش) از دکتر سیروس شمیسا و کتابهای بدیع (۱۳۸۱ هـ . ش) و بیان (۱۳۷۵ هـ . ش) از دکتر کزازی و... را نام برد .